

A.J. KOP

EXCERPT UIT EEN ZEER UITGEBREID FAMILIEVERSLAG VAN 14-02-2005

August Johannes Kop werd geboren te Purmerend op 5 mei 1904.

Kop bleek in sport een allrounder te zijn. Hij “topte” in de tienkamp en hij roeide in de “vier” Argo naar een overwinning op Aegir (een heldenfeit in die dagen, uitbundig verslagen in de Almanak van het Wagenings Studenten Corps). Maar zijn grootste prestatie was wel, dat hij als rechtsbuiten van het Nederlandse Hockeyelftal tijdens de Olympische Spelen in 1928 te Amsterdam het elftal door een overwinning op Duitsland aan het zilver hielp. De kranten stonden er vol van en in De Telegraaf van 26 maart 1929 stond hij met zijn bruid Maria Elisabeth (Bep) van Bremen (1904-1983), jongste dochter van de gepensioneerde kolonel uit het Koninklijk Nederlands Indisch Leger, Johannes Henricus Van Bremen.

Na zijn afstuderen bij Prof. ir. J. Hudig – specialisatie landbouwscheikunde - volgde de dienstplicht. Teneinde die zo kort mogelijk te doen zijn, zag hij af van een officiersopleiding, hetgeen hem tijdens actieve dienst na 10 mei 1940 (zie later) behoorlijk heeft berouwd: gebrek aan comfort, etc.

In 1929 werd hij te werk gesteld in het laboratorium van de gloednieuwe suikerfabriek Goenoeng Sari (“Bloemenheuvel”) op Oost-Java.

In 1935 kreeg hij het aanbod te werk gesteld te kunnen worden bij de Rubber Cultuur Maatschappij Amsterdam (RCMA), eerst 2 jaar in de rang van planter, vervolgens als hoofd van het laboratorium op de rubberonderneming Liberta (thans Sungai Mankei) op Sumatra’s Oostkust (Deli).

Het onderzoekswerk gaf resultaten en grote bevrediging. Toepassing van kalibemesting deed onder andere de opbrengst sterk toenemen in de oliepalmonderneming Poelau Radja.

Na de bezetting van Nederland werd de schaduw van de Tweede Wereldoorlog merkbaar.

Spaaracties als “A Spitfire a day” en het breien van wanten voor onze jongens overzee kwamen van de grond. Kop werd opgeroepen als Landstormsoldaat en hij moest eens in de 3 weken “op”. Ik zie hem nog voor me in zijn “rijbroek” met “putties” en de soldatenhoed met één schuingeklapte kant. Het kazerneleven en vooral het voedsel beviel hem slecht.

Na 7 december 1941 (Pearl Harbour) gingen de gebeurtenissen snel. Nederlands-Indië verklaarde op 8 december 1941 Japan de oorlog. Kop moest permanent in dienst. Hij kwam terecht in het “circus Overakker”. Na de opoffering van de Nederlandse luchtvloot boven Malakka hadden de Japanse verkenningsvliegtuigen vrij spel boven Sumatra. Generaal Overakker speelde hierop in door zijn geringe troepenmacht (circa 3000 Europeanen en ongeveer 3000 Inheemsen, voornamelijk Ambonezen) vrijwel continu in vrachtauto’s door Deli, Tapanoeli en de berglanden van Atjeh te laten crossen. De list lukte. Toen de Japanners op 12 maart 1942 op de kust van Sumatra’s Oostkust landden, arriveerden zij met een troepenmacht van ruim 30.000 (?) man, hetgeen een onttrekking van manschappen inhield in de aan de gang zijnde verdere verovering van de archipel en mogelijke aanval op Australië.

Na de inval trokken de KNIL troepen onder leiding van Overakker zich vechtend terug. Bruggen werden opgeblazen. Waar nog mogelijk werden fabrieken en olieopslagplaatsen volgens de tactiek van de “verschroeide aarde politiek” in brand gestoken, hetgeen enkele van de uitvoerenden (burgers) de doodstraf opleverde. Kop schijnt de dood van enige Japanse

soldaten op zijn naam te hebben gebracht, omdat hij als nauwkeurig werpende granaatgooier – hij kon immers goed kogelstoten en speerwerpen - vanuit de opening van de overvalwagen resultaten wist te boeken. Zijn vrienden schijnen hem diverse malen naar beneden hebben moeten trekken, omdat hij in zijn (over)moed het gevaar onderschatte. Zijn vriend Hughes van de onderneming Nijkerk sneuvelde bij de verdediging van de brug bij Porsea, waar de Asahan uit het Toba Meer stroomt. Op 28 maart 1942 gaf Generaal Overakker zich over met zijn tot 3000 man gereduceerde leger bij Blang Kedejeren op de daar gelegen hoogvlakte. Voor Kop betekende de overgave:

- gevangenschap in het kamp Gloegoer bij Medan;
- torpedering van de “Van Waerwijck” op 26 juni 1944 bij de overtocht van Sumatra naar Singapore;
- slavenarbeid bij de aanleg van de spoorweg van Sawahloento (de Ombilin kolenmijnen) naar Pakan Baroe aan de bevaarbare Siak rivier op Midden-Sumatra zonder voldoende voedsel (hetgeen beri-beri, oedeem en pellagra tot gevolg had), zonder klamboe (met als gevolg malaria) en zonder medicijnen ter bestrijding van gastro-enteritis, bacillaire en amoebe dysenterie;
- uitputting en de dood in de nacht van 30 april 1945 op 1 mei 1945 in het “hospitaal” van Kamp Twee langs de “dodenspoorweg”.¹

Na de overbrenging van de militaire graven in de archipel naar Java bevindt zijn laatste rustplaats zich thans op het Ereveld “Leuwi Gajah” nabij Tjimahi (West-Java).

Prof. ir. J.H. Kop, Leersum 6 mei 2013.

Literatuur

- 1) “De Leek, de geschiedenis”, onder redactie van Jan Bolling (eindredacteur), Boekhandel Bronsema Leek, november 2000. ISBN 9070573202.
- 2) “Gedenkboek ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de HVA”, aangeboden door de Directie der Handelsvereniging “Amsterdam” op 1 Januari 1929 aan de aandeelhouders.
- 3) “Gedenkboek van de Deli Planters Vereeniging”, uitgegeven ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Deli Planters Vereeniging. Samengesteld door P.W. Modderman. Kolff&Co, Weltevreden-Batavia, 1929.
- 4) “De Vastlegging van het PO₄ion door Permutiet” door A.J. Kop. Lezing gehouden op de vergadering van het Nederlandsch-Indische Instituut van Wageningsche Landbouwkundige Ingenieurs te Medan op 4 Mei (jaartal niet vermeld, waarschijnlijk 1937).
- 5) “De torpedering van de Van Waerwijck” door Henk Hovinga. “Check Point”, juni 2001.
- 6) “Dodenspoorweg door het oerwoud. Het drama van de Pakan Baroe-spoorweg op Sumatra” door Henk Hovinga. Uitgeverij T. Wever B.V., Franeker, Buijten & Schipperheijn/Repro Holland, Amsterdam, 1976. ISBN 90 6135 249 5 (T. Wever B.V.), ISBN 90 6064 053 5 (Buijten & Schipperheijn).

1 Citaten uit “Het pannetje van Oliemans”, door C. van Heekeren e.a., T. Wever B.V., Franeker, 1975 (ISBN 9061352347) m.b.t. de ziekenboeg in Kamp II, Pakan Baroe:

1)..... terecht te komen in het hospitaal, waar bij binnenkomen rechts de oedeempatiënten als opgeblazen kikkers lagen te stikken in hun vocht en waar achterin de dysenteriepatiënten in een walgelijke, zoetige lucht van bloed en ontlasting lagen te kreperen.

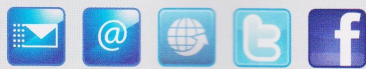
2) Peter Hartley schrijft in “Escape to Captivity”:

Je moest de lage deuropening binnenkomen om je te realiseren dat dit niet de plaats was om hoop of optimisme in een mens te kweken. De gewone verhoging van planken liep langs twee wanden, één gereserveerd voor hen die nog naar buiten konden lopen of kruipen, de andere voor hen, die dat niet meer konden, voor hen die zo zwak geworden waren, dat zij van de verplegers afhankelijk waren geworden, of die zo de macht over hun lichaam hadden verloren, dat zij van niemand meer iets hadden te verwachten. In de middenruimte, tussen de twee rijen van ellende, waren zes veldbedden, ongehoord comfort na de lange tijd op de planken, maar comfort dat men tot elke prijs diende te vermijden. Zij vertegenwoordigden het derde en laatste stadium van de ondergang en werden gebruikt, omdat ze zo gemakkelijk verplaatsbaar waren! Ik keek in een verschrikkelijke, ziekelijke spanning hoe de gezichten op de veldbedden elke nacht wisselden. Elke dag zag ik mensen langzaam en onontkoombaar sterven. In de morgen waren ze verdwenen en nieuwe slachtoffers waren gereed om de doodsbedden te bezetten.

BIJLAGEN

POST

Vragen, suggesties of opmerkingen? Zo bereik je ons:

Redactie Quest, Gebouw Stede, Dalsteindreef 82-92, 1112 XC Diemen ■ redactie@quest.nl

■ www.quest.nl ■ [@questredactie](https://www.facebook.com/QuestBrainainment) ■ www.facebook.com/QuestBrainainment

Vermeld je naam en woonplaats. De redactie heeft het recht om brieven te redigeren of in te korten.

Wie is August Kop?

In december 2011 was de rubriek 'Schatkamer' gewijd aan Nederlandse krijgsgevangenen in Japanse werkkampen. Het Nationaal Archief heeft de kaarten die de Japanners in WO II van iedere gevangene bewaarden online gezet. Wij beschreven de kaart van soldaat August Kop, die op 30 april 1945 in een kamp in Nederlands-Indië overleed. Van Kop was bekend dat hij in het Nederlands hockeyelftal speelde dat in 1928 op de Olympische Spelen van Amsterdam zilver won. In de finale werd met 3-0 van Brits-Indië verloren. Bij het artikel stond deze foto van de dag van de finale. Wij vroegen de lezers wie August Kop is.

Duitsland verslagen

Het antwoord kwam van zijn zoon Jan. 'Op de foto staat mijn vader op de achterste rij op de 8ste plaats vanaf links gerekend.' Had Kop het thuis wel eens over die wedstrijd? 'Ze wisten van tevoren dat ze zouden verliezen', schrijft

Kop junior. Brits-Indië (India, Sri Lanka, Pakistan, Bangladesh en delen van Birma) was in die dagen de wereldtop in het hockey. Het team speelde met moderne sticks, die een rondere haak hadden dan de Nederlandse sticks. En volgens Kop was ook de wedstrijdbal kleiner dan de oranje ballen waar de Nederlanders aan gewend waren. Maar Brits-Indië spijkerde de Nederlanders bij. 'De elftallen hadden voor het toernooi ruim een maand samen getraind op het hockeyveld van BMHC te Bloemendaal, waar mijn vader speelde. De Nederlanders profiteerden daar enorm van. Het grote streven was het behalen van het zilver: winnen van Duitsland. Nederland stond op zijn kop toen dat met 2-1 lukte.'

Kop zette voor

Het verslag van die wedstrijd in het dagblad *Voorwaarts* van 21 mei beschrijft hoe de Duitsers de leiding namen, en Nederland gelijk maakte. 'Steeds groter werd de druk

op het Duitse doel. (...) De eerste helft was op een minuut na verstreken, toen Kop een verren bal nog net wist te halen en voor te zetten. Van der Veen stond op de juiste plaats, stopte den bal met de hand en schoot toen keihard langs Brunner' (de Duitse keeper, red.). Die winnende goal bracht Nederland naar de finale. Daarin weerde Nederland zich kranig, zoals dat heette, maar Brits-Indië was technisch vaardiger. Dat bleven ze nog decennia lang: ook op de 5 volgende Olympische Spelen wonnen ze goud (vanaf 1948 als India).

Schip getorpedeerd

Kop trouwde een jaar na de finale met Maria Elisabeth (Bep) van Bremen, die ook hockeyde, schrijft zijn zoon. 'Hij was een echte sportman: naast hockeyer was hij een allround atleet en roeier in zijn studententijd te Wageningen, waar hij landbouwscheikunde studeerde. Via een beurs, hij was een arme

jongen.' Kop ging werken bij een suikerfabrikant op Java, en later bij de Rubber Cultuur Maatschappij Amsterdam op Sumatra. Daar kreeg hij de beschikking over een laboratorium voor onderzoek naar de toepassing van kunstmest voor onder meer rubberplantages. Toen WO II uitbrak, moest Kop in militaire dienst. 'Als oud-speerwerper bleek hij een handige handgranaatengooier', aldus zijn zoon. In 1942 namen de Japanners hem krijgsgevangen. 2 jaar daarna werd hij per schip op transport gezet. De geallieerden torpedeerden het schip, waarbij 115 Nederlanders omkwamen. Kop overleefde het wel, en werd door de Japanners overgebracht naar het werkkamp op Sumatra waar hij in 1945 stierf. 'De olympisch oorkonde hing in een vergulde lijst boven de schrijftafel van mijn moeder, in de eetkamer', schrijft zijn zoon. 'Hij verdween in de chaos nadat het huis tijdens de oorlog werd geplunderd en vernield.'

Colofon

Hoofdredacteur
Thomas Hendriks

Chef redactie
Natascha Mijnhart

Artdirector
Ron Ottens

Vormgeving
Sandra de Bont
Fleur van Rijn

Eindredactie
Mariken Boersma
Philip Fontani
Marc Koenen

Beeldredactie
Niels Broekema (chef)
Gaby Baas
Marijn van der Meer

Redactie
Rik Kuiper
Melanie Metz
Berry Overvelde
Ely Posthumus
Antje Veld

Quest Historie & Quest Psychologie
Monique Kitzen (chef)
Evelien van Eck
Anna van der Gaag
Jerwin de Graaf
Floor van den Hout
Paul Serail
Florine Wiers

Quest.nl
Marije van der Star, Sacha de Rosner, Susan Lau, Sharina Chander, Robbin van Ooij, Guido Hogenbirk, Titika Papaikononou

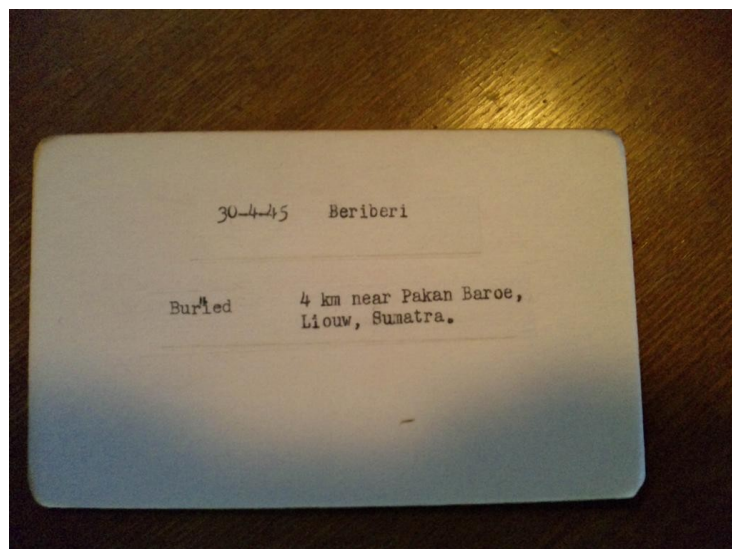
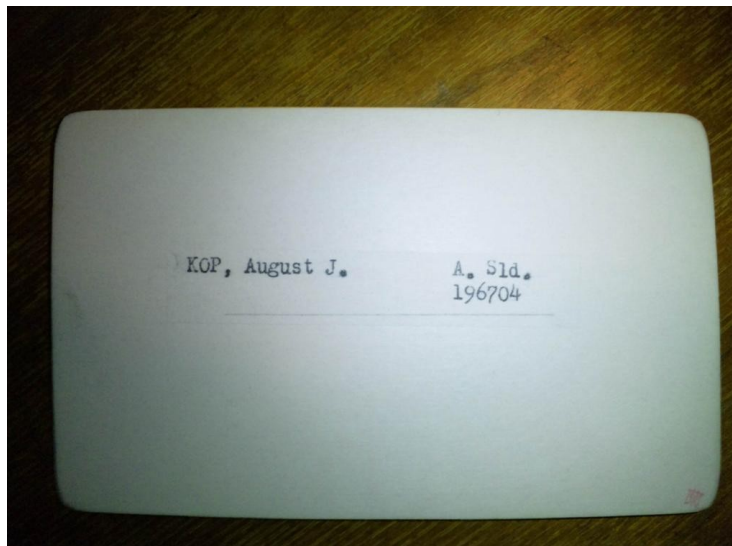
Redactie-assistentie
Jennifer Wijsen

Verder werkten mee:
Hidde Boersma, Jeroen Bosch, Asha ten Broeke, Anouschka Busch, Guido Hogenbirk, Tonie Mudde, Esther de Pauw Gerlings, Claire Peels, David Redeker, Carlijn Simons, Joke van Soest, Pamela Wilhelmus

Founding hoofdredacteur
Karlijn van Overbeek (1971-2010)

Redactieadres
Quest, Gebouw Stede, Dalsteindreef 82-92, 1112 XC Diemen
tel: 020 - 79 43 500
(niet voor vragen over abonnementen)
e-mail: redactie@quest.nl
internet: www.quest.nl

JAPANS ARCHIEF TE KYOTO

GRAF TE LEUWI GAJAH

